

Alice Neel: Schilder van de ziel

Winter

Het is op een vroege ijskoude zondagochtend dat ik de trein naar Den Haag nam. Deze barre omstandigheden geven me het gevoel op een expeditie te gaan. Het publiek in de trein is opvallend rustig. Geen gebel of geklets. Wellicht nog slaperig van de late zaterdagavond of anders verstild door het winterse landschap waar de trein doorheen zoeft. Buiten louter grijs- en bruintinten, verder geen kleur te bekennen. Geen wolk aan de hemel, geen blad aan de bomen. De lucht heeft een egaal parelgrijze kleur. Het doel van de reis is het Gemeentemuseum en de aanleiding een expositie van Alice Neel. Haar schildersstijl sprak me aanvankelijk niet aan, maar door een documentaire ben ik nieuwsgierig geworden en wil de schilderijen van dichterbij bekijken.

Blokken en takken

Het museum is een kubistisch ontwerp van architect H.P. Berlage uit 1935. Aangekomen met de tram zie ik het gele bakstenen gebouw. De stoere blokken contrasteren met de organische vormen van de ranke elegante berkentakken. De bevroren vijver rond het gebouw is aan het dooien en kinderen zijn aan het spelen met de laatste ijsbrokken. Via de prachtige Art Deco gangen die opvallen door de ruimtelijkheid, lichtval en heldere kleuren kom ik in de expositiezaal met werk van de Amerikaanse schilderes Alice Neel (1900 -1984). Toevallig in hetzelfde jaar geboren als mijn grootmoeder.

Zelfportret

Het eerste schilderij, een zelfportret op 80-jarige leeftijd, zet direct de toon van de expositie. Ze kijkt als een oude dame een beetje verwaast achter haar scheefgezakte bril en heeft een witgrijs permanentje. Alice zit naakt in een gestreepte stoel met penseel en verflap in de hand. Ze toont haar lichaam zonder gene, zonder een enkele poging zichzelf te flatteren. "The art of not sitting pretty". Ik zie mijn oma zoiets nog niet doen.

Madonna

Een opvallend en indringend schilderij is '*Ontaarde Madonna*' uit 1930. Geen idyllische Madonna zoals we in de kunstgeschiedenis gewend zijn. Spookachtige kinderen met een grijze huid en opgezwollen hoofden, de moeder met puntige borsten verwijzen naar dramatische gebeurtenissen in Alice's leven. Haar dochter Santilla is overleden aan difterie. Haar tweede dochter Isabette komt onder de hoede van de meer vermogende schoonfamilie in Cuba. Dit komt hard aan bij moeder Alice: 'I dreamed that Isabette died and we buried her right beside Santillana.'

Depressie

Als Alice na een intensive werkdag thuiskomt bezwijkt ze aan een zenuwzinking. Het verlies van twee dochters is te veel voor haar. 'I could not take it anymore'. Na een zelfmoordpoging wordt ze opgenomen in het Orthopedic Hospital in Philadelphia. En na een tweede poging zichzelf van het leven te benemen, wordt Alice overgebracht naar de gesloten afdeling van de kliniek Gladwyne Colony, waar ze onderstaande tekening maakt. Als ze weer op een open afdeling terecht komt wordt ze aangemoedigd om haar teken- en schilderwerk weer op te pakken. Kunst helpt haar verder als therapie. Na een half jaar wordt ze ontslagen en vestigt ze zich in Greenwich Village waar ze gaat

samenwonen met een zeeman.

Psychologische portretten

Door deze ervaring van het door een diep dal van depressies gegaan zijn, krijgt haar kunst meer diepgang. Ze schildert niet alleen buitenkant - ze toont bijvoorbeeld goed de toenmalige kledingmode - maar vooral de binnenkant, de psyche van de modellen. Portretten waarin je de ziel van de mensen weerspiegeld ziet. 'Collector of Souls' noemt ze zichzelf. In haar psychologische portretten is ze beïnvloed door Edvard Munch, een schilder die ook depressies had. En Alice Neel heeft weer veel invloed op de bekende kunstenaar Marlene Dumas gehad.

Confronterend

Ze schildert in een stijl van dunne blauwe lijnen en heldere kleurvlakken op een parelgrijze ondergrond in dezelfde tint als de winterlucht. Mede door deze directe stijl komen de portretten confronterend over. Kennissen en collega's poseren voor haar. Ze zet ze niet al te gunstig neer, maar wel precies zoals ze zijn. Flatteren doet ze sowieso niet. No nonsense! Niet iedereen is blij met het resultaat waarin niets verbloemd wordt. Een kunstcriticus wordt afgebeeld met tanden als grafstenen of schilder Andy Warhol met een vreselijk verband om zijn buik. En kijk eens naar haar schilderij van kunstenaarsechtpaar Benny en Mary Allen Andrews. Je ziet hem uitgezakt in Alice's gestreepte stoel de sessie uit te zitten. Zijn vrouw blijft keurig opgeprikt zitten en maar je ziet haar wel denken: 'Hoe lang duurt het nog?' Verderop hangt een portret van een andere collega van haar: Don Perlis. We zien de man met zijn gehandicapte zoon op schoot. Hij heeft een duidelijk vermoeide en droevige blik in zijn ogen. Het kind kijkt verbaast en onschuldig.

Dapper

Alice leeft in grote armoede en is gehard door een moeilijk leven. 'Voor mij is schilderen meer dan een beroep, het is een obsessie'. In een documentaire over Alice Neel door haar kleinzoon zien we we beelden van haar aan het werk. Ze blijft maar doorschilderen in de huiskamer waar tegelijkertijd het gezinsleven zich afspeelt. Het rommelige huis staat vol schilderijen. Ook gaat ze dwars tegen de tijdsgeest in. In tijden dat abstractie de trend is blijft ze dapper doorgaan met haar figuratieve portretten. In de mannenwereld van de kunst toont ze zich een geëmancipeerde, strijdbare dame. Ze is een typisch non-conformist. Zoals het met zo vaak met kunstenaars gaat, krijgt ze pas aan het eind van haar leven alle erkenning die ze verdient.

Glamour

Na afloop ga ik nog kijken bij een andere expositie in het museum: modeontwerpen van couturier Hubert Givency voor Audrey Hepburn. Een wereld van pracht, praal die in een stril contrast staat met de armoede van Alice Neel. De elegantie van Audrey staats haaks op de stoerheid van Alice. De glamour van de expositie 'To Audrey with Love' trekt veel bekijks. Middelbare dames laten zich fotograferen bij de getailleerde jurken van de filmster en denken wellicht terug aan de japon die ze op hun trouwdag droegen.

Het bezoek aan het museum heeft me in aanraking gebracht met zowel armoede als rijkdom in het leven, met gevoelens van droefheid en geluk en met zowel binnen- en als buitenkant van de mens. Vol van al deze visuele ervaringen moet ik even bijkomen met een kopje koffie in de prachtige overdekte patio. Daarna moet ik weer huiswaarts en duik de kou weer in.

Alice Neel

Schilder van de ziel

Persoonlijk, krachtig, poëtiek... en lang over h kunstenaar Alice Neel (1900-1984) wordt inmiddels voortschrijdend figuurlijk schilders van pas in de jaren dertig, mede dankzij de herontdekking. Haar expressieve portretten, die waar belangrijke inspiratoren voor internationale her Marlene Dumas (1952). Voor het eerst in Nederland van Neels werk te zien.

De tentoonstelling bestaat de periode 1926 tot 19 tuitentruze leven van de kunstenaar, die tijdens tweede. De reis begint in Cuba, en brengt haar a Vilaga en het Latijn-Amerikaanse Spanish-Market West Side in New York. Ze portretteerde familieleden maar ook een groot aantal mensen van verschillende. Het oeuvre dat Neel heeft opgebouwd kan worden van een eeuw waarin opvattingen, levensstijlen, soc ingrijpende veranderingen ondergingen.

Als zelfbenoemd "vernamelaar van zielen" liet Alice en essentieel te ontrollen van de gesportretteerde. Ne vertrouwen voor haar modellen kon creëren. Haar alle idealiserende maatschappelijke gedingen heraan. Zeef de een combinatie van realisme en expressivisme. In 1926 toe van kunstenaar als Edward Munch (1863-1944) en 1992). Hoewel Neel ook de Amerikaanse kunst van 1910. Ze zocht niets aan van trends. Ze ging er haar hals te. Het werk werd op zondag de documentaire Alice Neel is vertoond. Ze voor dat en schreef het woord of de taal of was

Edgar Jansen, 2020